

Van Zanen: Moskee die alles afwijst, wordt kwetsbaar

Dagblad Trouw MAAIKE HOMAN – 29/01/16

interview | Burgemeester Utrecht ziet voldoende middelen om extreme uitingen of gedrag aan te pakken

Had hij iedereen maar in beeld. Maar achter iedere deur kijken kan niet. Laat staan in ieders hoofd. "Ik ben een realist. Iemand die vanmiddag nog keurig in een bloemenzaak stond, kan morgen zijn vertrokken naar Syrië."

De Utrechtse burgemeester Jan van Zanen (VVD) reageert desgevraagd op de aanpak van islamitische radicalisering in zijn stad. Sinds de jaarwisseling is zijn stad regelmatig in het nieuws als het over dit onderwerp gaat. Zo zou de Al-Fitrah-moskee kweekvijver zijn voor jihadisme, wilde eind deze maand een Britse islamgeleerde die vindt dat afvalligen de doodstraf verdienen, preken in de stad, en zei hoogleraar terrorisme Edwin Bakker onlangs in het AD dat de jihadistische scene zich van Den Haag naar Utrecht verplaatst.

Wat kun je doen als gemeente?

"Zorg dat je informatiepositie optimaal is", zegt Van Zanen in zijn werkkamer op het Stads kantoor. En dat betekent overal ogen en oren in de vorm van "honderden medewerkers die getraind zijn op bepaalde signalen", onder wie medewerkers van de gemeente, jongerenwerk, de moslingemeenschap, scholen, huisartsen en wijkagenten. In september kreeg de stad nog 700.000 euro van de minister van veiligheid en justitie om radicalisering aan te pakken. Die aanpak richt zich op vroeg signaleren, training en het inzetten van jongerenwerkers binnen het onderwijs. Dit alles onder de noemer 'Utrecht zijn we samen'.

De burgemeester "zit erbovenop". Heeft dagelijks direct contact met 'de diensten', waaronder de nationaal coördinator terrorismebestrijding en veiligheid en de veiligheidsdienst AIVD. Over de verschuiving van de jihadistische scene zegt hij: "Ik heb hier nu geen aanwijzingen voor, maar neem het signaal wel serieus."

Van Zanen kiest zijn woorden zorgvuldig. Hij benadrukt dat hij binnen het kader van de democratische rechtsstaat werkt. Wil organisaties en stichtingen niet zomaar verbieden. "Je kunt niet zomaar mensen beschuldigen. Mensen mogen hun mening vrij uiten. Dat voelt voor mij niet als een beperking. Als uitingen of gedragingen niet door de beugel kunnen, grijp je in. Daar zijn voldoende middelen voor."

Daar zit wel een spanningsveld, geeft de burgemeester toe. Maar hij hekelt polarisatie. "Ga niet de hele moslingemeenschap blameren of dingen roepen waarbij je juist een voedingsbodem creëert voor radicalisering. Moslims maken deel uit van de Utrechtse samenleving en daar gaan we respectvol mee om. Dat respect verwacht ik overigens ook van anderen."

Deze opmerking is aan het adres van het bestuur van de Al-Fitrah-moskee. Van Zanen: "Ik organiseer op allerlei manieren, voor en achter de schermen, ontmoetingen met de Turkse gemeenschap, de Marokkaanse gemeenschap, moskeeën, en reik iedereen de hand. Die werd vanuit Al-Fitrah steeds minder vaak aangepakt."

Een "stevig gesprek", van beide kanten, volgde. "Ik heb gezegd: Het begint bij transparantie, maar als je elke jongerenwerker, wijkagent of bijeenkomst tegenhoudt en alles afwijst met het excuus 'we hadden het druk', dan maak je jezelf kwetsbaar. Als je een scherm optrekt, dan roep je de vraag op: wat zit er achter dat scherm?" Gesprekken zijn nu weer gaande.

En dan is er nog de kwestie met de haatimams. Met regelmaat komen er sprekers naar de stad "met opvattingen die niet wenselijk zijn". Ook hier geldt: zolang iemand binnen het kader van de wet blijft, kan de burgemeester niets doen.

Wel pleit Van Zanen, net als zijn partij, voor een lijst waarop deze 'omstreden sprekers' staan. "Zo voorkom je elke keer weer een debat waarmee de hele moslimgemeenschap onterecht in diskrediet wordt gebracht. Zo'n lijst is natuurlijk juridisch en politiek moeilijk te maken, maar de minister van justitie is ermee bezig."

De rechter besliste eind vorig jaar dat burgemeester Rob van Gijzel de komst van zeven omstreden imams naar Eindhoven mocht verbieden. Deze imams zouden terrorisme verheerlijken en negatief zijn over homo's, joden en ongelovigen. "Ook een interessante manier", volgens Van Zanen. "Dit helpt allemaal, maar het ei van Columbus hebben we niet."